

OKÓLNIK do Konferencji Episkopatów w sprawie opracowania „Wytycznych” dotyczących sposobów postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób niepełnoletnich

Wśród ważnych zadań, za które odpowiada Biskup diecezjalny, a które mają na celu zabezpieczenie dobra wspólnego wiernych, w szczególności zaś ochronę dzieci i młodzieży, znajduje się danie właściwej odpowiedzi na przypadki ewentualnych nadużyć seksualnych wobec osób niepełnoletnich, popełnionych przez duchownych w jego diecezji. Tego rodzaju stanowisko zobowiązuje do ustanowienia należytych procedur postępowania, by objąć opieką ofiary takich nadużyć, jak również by formować wspólnotę kościelną w celu ochrony niepełnoletnich. Wspomniana odpowiedź winna uwzględnić aplikacje prawa kanonicznego w tej kwestii i jednocześnie mieć na względzie ustawodawstwo cywilne.

I. Aspekty ogólne:

a) Ofiary nadużyć seksualnych

Kościół, w osobie Biskupa lub jego delegata, winien okazywać gotowość do wysłuchania ofiar i ich rodzin, jak też angażować się w udzielenie pomocy duchowej i psychologicznej. W czasie swoich podróży apostołskich Ojciec Święty Benedykt XVI dał tego przykład swoją gotowością do spotkania i wysłuchania ofiar nadużyć seksualnych. Podczas tych spotkań Ojciec Święty zwracał się do ofiar ze słowami współczucia i wsparcia. Takowe słowa zostały również zawarte w Liście Duszpasterskim do Katolików w Irlandii (n. 6): „Ogromnie wycierpieliście i jest mi z tego powodu naprawdę przykro. Wiem, że nic nie może usunąć zła, które znosiliście. Nadużyto waszego zaufania i została pogwałcona wasza godność”.

b) Ochrona osób niepełnoletnich

W niektórych krajach zostały zainicjowane na płaszczyźnie kościelnej wychowawcze programy prewencyjne, by zagwarantować „bezpieczne środowiska” dla osób niepełnoletnich. Takie programy mają na celu pomoc rodzicom, jak również osobom zaangażowanym w duszpasterstwo i szkolnictwo, w rozpoznaniu oznak wykorzystywania seksualnego i zastosowaniu w konsekwencji adekwatnych środków. Powyższe programy często zostały uznane jako wzorcowe do podejmowania zadań mających na celu wyeliminowanie nadużyć seksualnych wobec osób niepełnoletnich we współczesnych społeczeństwach.

c) Formacja przyszłych kapłanów i zakonników

W 2002 roku papież Jan Paweł II powiedział: „Nie ma miejsca w kapłaństwie i w życiu zakonnym dla tego, kto by krzywdził młodych” (Przemówienie do Kardynałów Amerykańskich, 23 kwietnia 2002 r.). Te słowa nawołują do specyficznej odpowiedzialności Biskupów, Wyższych Przełożonych Zakonnych i tych wszystkich, którzy są odpowiedzialni za formację przyszłych kapłanów i zakonników. Wskazówki zawarte w Adhortacji Apostolskiej *Pastores dabo vobis*, jak również instrukcje kompetentnych Dykasterii Stolicy Apostolskiej nabierają wzrastającej wagi na drodze właściwego rozpoznania powołania i zdrowej formacji ludzkiej i duchowej kandydatów. W szczególności należy zwrócić uwagę na to, by cenili sobie czystość i celibat, odpowiedzialność ojcostwa duchowego i aby pogłębiali znajomość dyscypliny Kościoła w tej kwestii. Wskazówki bardziej specyficzne mogą być włączone do programów formacyjnych w seminariach i domach formacyjnych

przewidzianych w Ratio institutionis sacerdotalis każdego kraju i Instytutu Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Ponadto, szczególną troską winna być objęta wymiana informacji wobec tych kandydatów do kapłaństwa i życia zakonnego, którzy przenoszą się z jednego seminarium do drugiego, między różnymi Diecezjami lub między różnymi Instytutami zakonnymi i Diecezjami.

d) Towarzystwo kapłanom

1. Biskup powinien traktować wszystkich swoich kapłanów jak ojciec i brat. Biskup powinien, ponadto, ze szczególną troską dbać o stałą formację duchowieństwa, przede wszystkim w pierwszych latach po święceniach, doceniając wagę modlitwy i wzajemnej bratniej kapłańskiej pomocy. Kapłani winni być pouczeni o krzywdzie, jaką duchowny może wyrządzić ofierze poprzez nadużycie seksualne i odnośnie osobistej odpowiedzialności przed prawem cywilnym i kanonicznym, jak również rozpoznać to, co mogłoby być znakami ewentualnych nadużyć ze strony kogokolwiek wobec osób niepełnoletnich.

2. Biskupi winni zapewnić wszelkie stosowne środki w traktowaniu ewentualnych przypadków nadużyć im zgłoszonych, zgodnie z obowiązującym prawodawstwem kanonicznym i cywilnym, w poszanowaniu praw każdej ze stron.

3. Duchowny oskarżony, aż do momentu udowodnienia mu winy, korzysta z domniemanej niewinności. Niemniej Biskup może zapobiegawczo ograniczyć wykonywanie posługi kapłańskiej w oczekiwaniu na wyjaśnienie oskarżeń. W przypadku stwierdzenia niewinności winno się uczynić wszystko, aby duchownemu zostało przywrócone jego dobre imię, które ucierpiało na skutek niesprawiedliwego oskarżenia.

e) Współpraca z władzami świeckimi

Nadużycie seksualne osób niepełnoletnich nie jest tylko przestępstwem kanonicznym, lecz także przestępstwem ściganym przez prawodawstwo cywilne. Chociaż relacje z władzami cywilnymi nie są jednakowe w poszczególnych krajach, niemniej jednak ważna jest współpraca z nimi w zakresie własnych kompetencji. W szczególności, gdy chodzi o przepisy prawodawstwa cywilnego dotyczące zgłoszenia danych przestępstwa organowi władzy do tego powołanemu, nie naruszając tego, co odnosi się do sakramentalnego „foro interno” („forum wewnętrznego”). Oczywiście jest, że ta współpraca nie dotyczy tylko przypadków nadużyć popełnionych przez duchownych, ale także tych przypadków nadużyć, w których mają udział osoby konsekrowane czy świecy działający w kościelnych strukturach.

II. Krótki opis obowiązującego ustawodawstwa kanonicznego odnoszącego się do przestępstwa, jakim jest nadużycie seksualne popełnione przez duchownego wobec osób niepełnoletnich:

30 kwietnia 2001 r., Papież Jan Paweł II promulgował motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela (SST), na mocy którego nadużycie seksualne niepełnoletniego (do 18 roku życia) dokonane przez osobę duchowną zostało włączone do kategorii ciężkich przestępstw (delicta graviora) zastrzeżonych Kongregacji Nauki Wiary. Ustanowiono, że przedawnienie tego przestępstwa następuje po upływie 10 lat, a zaczyna się liczyć od dnia, w którym ofiara niepełnoletnia skończyła 18. rok życia. Norma tegoż motu proprio obowiązuje tak duchownych Kościoła Łacińskiego jak i Kościołów Wschodnich, i obejmuje zarówno duchowieństwo diecezjalne jak i zakonne.

W 2003 r. ówczesny Prefekt Kongregacji Nauki Wiary, kard. Ratzinger, otrzymał od Ojca Świętego Jana Pawła II specjalne uprawnienia dla sprawniejszego postępowania w procedurach karnych w przypadkach delicta graviora. Wśród tych uprawnień była możliwość autoryzowania procesu karnego administracyjnego i w przypadkach cięższych przedłożenie prośby o wydalenie ze stanu kapłańskiego ex officio. Te specjalne uprawnienia zostały włączone do tekstu motu proprio poddanego rewizji i zaaprobowanego przez Ojca Świętego Benedykta XVI w dniu 21 maja 2010 r. W nowych normach, przedawnienie następuje po upływie 20 lat i rozpoczyna bieg od dnia, w którym nieletnia ofiara ukończyła 18. rok życia. Zostało także określone, że Kongregacja Nauki Wiary w indywidualnych przypadkach ma prawo do uchylenia przedawnienia. Zostały też określone przestępstwa polegające na nabywaniu, posiadaniu i upowszechnianiu materiału pedo-pornograficznego.

Odpowiedzialność w traktowaniu przypadków nadużyć seksualnych wobec osób niepełnoletnich należy w pierwszym rzędzie do Biskupów lub Wyższych Przełożonych Zakonnych. Jeśli oskarżenie jest co najmniej prawdopodobne, Biskup, Wyższy Przełożony, czy ich delegaci winni rozpocząć dochodzenie wstępne w myśl kan. 1717 KPK i kan. 1468 KKKW i Art. 16 SST.

Jeśli oskarżenie zostanie uznane za wiarygodne, sprawa winna być skierowana do Kongregacji Nauki Wiary. Po przestudiowaniu sprawy, Kongregacja wskaże Biskupowi lub Wyższemu Przełożonemu dalsze kroki które trzeba podjąć. Jednocześnie Kongregacja udzieli wszelkich rad, by zostały zastosowane odpowiednie środki po to, aby zagwarantować z jednej strony słuszną procedurę wobec duchownych oskarżonych, z poszanowaniem ich fundamentalnego prawa do obrony, a z drugiej – chronić dobro Kościoła, wraz z dobrem ofiar. Należy przypomnieć, że normalnie nałożenie kary wieczystej, jak wydalenie ze stanu duchownego, wymaga procesu karnego sądowego. Według prawa kanonicznego (por. kan. 1342 KPK) Ordynariusze nie mogą nałożyć kar dożywotnich dekretami poza-sądowymi (extrajudiciale); w tym celu muszą zwrócić się do Kongregacji Nauki Wiary, której zastrzeżony jest definitywny osąd dotyczący winy i ewentualnej zdolności do wykonywania posługi kapłańskiej, jak również konsekwencji nałożenia kary dożywotniej (SST Art. 21 § 2).

Środki kanoniczne stosowane wobec duchownego uznanego za winnego nadużycia seksualnego wobec osoby niepełnoletniej są generalnie dwojakiego rodzaju: 1) Środki ograniczające całkowite wykonywanie publicznej posługi kapłańskiej lub tylko ograniczające się do zakazu kontaktu z osobami niepełnoletnimi. Tego rodzaju środki mogą być wzmocnione nakazem karnym (por. kan. 1319); 2) sankcje karne, wśród których, najcięższą jest kara wydalenia ze stanu duchownego.

W niektórych przypadkach, po uprzedniej prośbie samego duchownego, może być udzielona pro bono Ecclesiae dyspensa od wszelkich obowiązków wpływających ze stanu duchownego, łącznie z celibatem.

Dochodzenie wstępne i cały przebieg procesu, winny się odbywać przy zachowaniu odpowiedniej dyskrecji odnoszącej się do osób związanych z procesem i ze zwróceniem należytej uwagi na ich reputację.

Duchowny oskarżony, chyba że są ku temu inne ważne racje przeciwne, winien być poinformowany o wniesionym oskarżeniu, by miał możliwość ustosunkowania się do tegoż oskarżenia, zanim sprawa zostanie skierowana do Kongregacji Nauki Wiary. Biskup czy

Wyższy Przełożony, po roztropnym rozeznaniu sprawy, podejmie decyzje jakie treści udostępnić oskarżonemu podczas dochodzenia wstępnego.

Do Biskupa lub Wyższego Przełożonego należy zadbanie o dobro wspólne określając, jakie środki zapobiegawcze przewidziane w kan. 1722 KPK i 1473 KKKW winny być zastosowane.

Według Art. 19 SST powinno to nastąpić z chwilą rozpoczęcia dochodzenia wstępnego. Trzeba ponadto przypomnieć, gdyby Konferencja Episkopatu, z zachowaniem aprobaty Stolicy Apostolskiej, chciała ustanowić normy szczegółowe, to tego rodzaju norma partykularna winna być uważana jako uzupełnienie ustawodawstwa powszechnego, a nie jako zastępująca ustawodawstwo powszechne. Norma partykularna winna być przeto w zgodności z KPK/KKKW, jak również z motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela (30 kwietnia 2001 r.), uzupełnionym i zaaprobowanym 21 maja 2010 r. W przypadku gdyby Konferencja zdecydowała się ustanowić obowiązujące normy, nieodzownie wymagana jest recognitio kompetentnych Dykasterii Kurii Rzymskiej.

III. Wskazówki dla Ordynariuszy odnośnie sposobu postępowania

„Wytyczne” przygotowane przez Konferencje Episkopatu winny dać wskazówki Biskupom diecezjalnym i Wyższym Przełożonym jak postępować w przypadku, gdy zostaliby poinformowani o domniemanych nadużyciach seksualnych wobec osób niepełnoletnich, dokonanych przez duchownych na terytorium podlegającym ich jurysdykcji. Tego rodzaju „Wytyczne” winny mieć na względzie następujące uwagi:

a) Pojęcie „nadużycie seksualne wobec osób niepełnoletnich” winno być zgodne z definicją zawartą w motu proprio SST art. 6 („przestępstwo przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnione przez duchownego z osobą nieletnią poniżej 18. roku życia”), jak również z procedurami postępowania i praktyką orzeczeń sądowych Kongregacji Nauki Wiary, mając na względzie prawodawstwo cywilne danego kraju.

b) Osoba wnosząca oskarżenie o przestępstwie winna być traktowana z szacunkiem. W przypadkach, w których nadużycie seksualne jest powiązane z innym przestępstwem przeciwko świętości sakramentu pokuty (SST, art. 4), oskarżający ma prawo żądać, by jego imię nie zostało ujawnione duchownemu oskarżonemu (SST, art. 24).

c) Władze kościelne winny zatroszczyć się o pomoc duchową i psychologiczną dla ofiar.

d) Dochodzenie w sprawie oskarżeń winno przebiegać z należyтым szacunkiem i przy zachowaniu zasady prywatności (privacy) i dobrego imienia osób.

e) Duchowny oskarżony winien być poinformowany o oskarżeniach, z możliwością ustosunkowania się do nich, już w fazie dochodzenia wstępnego, chyba że istnieją ważne racje przeciwne ku temu.

f) Organy konsultacyjne czuwające i rozpoznające poszczególne przypadki, przewidziane w konkretnym miejscu, nie mogą zastępować rozpoznania i władzy rządzenia (potestas regiminis) poszczególnych Biskupów.

g) Wytyczne winny uwzględniać ustawodawstwo cywilne danego kraju, w szczególności te

odnoszące się do ewentualnego obowiązku powiadomienia władz świeckich o domniemanym przestępstwie.

h) W każdej chwili postępowań dyscyplinarnych lub karnych duchownemu oskarżonemu winno się zabezpieczyć godne i słuszne utrzymanie.

i) Wyklucza się możliwość powrotu do wykonywania posługi kapłańskiej w sposób publiczny, jeśli owa publiczna posługa duchownego stanowi niebezpieczeństwo dla osób nieletnich lub powodowałaby skandal we wspólnotie.

Zakończenie

„Wytyczne” opracowane przez Konferencje Episkopatów mają na celu ochronę osób nieletnich i pomoc ofiarom w znalezieniu opieki i pojednania. Winny one wskazywać, że odpowiedzialność w traktowaniu przestępstw nadużycia seksualnego osób nieletnich ze strony duchownych leży w pierwszym rzędzie po stronie Biskupa diecezjalnego. Wreszcie, „Wytyczne” powinny doprowadzić do wspólnego ukierunkowania w tej kwestii w ramach całej Konferencji Episkopatu, w celu ujednolicenia wysiłków poszczególnych Biskupów w ochronie osób nieletnich.

W Rzymie, w siedzibie Kongregacji Nauki Wiary, 3 maja 2011 roku
Kard. William Levada
Prefekt

+ Luis F. Ladaria, S.I. Arcybiskup tyt. Thibicy
Sekretarz